

Pedagogická komunikace

Definice dialogického vyučování

Dialogické vyučování

Otázky pedagoga podle kognitivních a afektivních cílů

Vedení rozhovoru

Aktivní naslouchání

Jak si představují dialogické vyučování?

Co je dialogické vyučování?

▶ Dialogické vyučování je přístup usilující o aktivizaci žáků, stimulaci jejich myšlení a intenzifikaci učení prostřednictvím jejich zapojení do výukové komunikace.

▪ (Alexander, 2006)

Dialogické vyučování

- ▶ Žáci hovoří často a jejich promluvy jsou dlouhé (jsou aktivní).
- ▶ Učitelé kladou žákům otevřené otázky, jejichž cílem je podnítit je k přemýšlení.
- ▶ Žáci vykonávají myšlenkovou práci, neopakují naučená fakta. Žáci argumentují.
- ▶ Učitel poskytuje žákům zpětnou vazbu, snaží se jejich myšlenky rozvíjet, povzbudit je k jejich prohloubení a rozpracování.
- ▶ Úkolem žáků není pouze odpovídat na otázky učitele. Sami kladou otázky, diskutují mezi sebou.
- ▶ Znalosti nejsou chápány jako předem dané, nýbrž jako postupně konstruované v interakcích mezi učitelem a žáky.

Principy dialogického vyučování

1. Kolektivita
2. Reciprocita
3. Podpůrnost
4. Kumulativnost
5. Účelnost

Alexander (2006)

Minutová řeč (The Elevator Pitch)

- ▶ Budování osobní značky, osobní profil, pohovor – povězte nám něco o sobě, konference, e-mail, obchodní schůzka
- ▶ Délka 30 sekund – 2 minuty, zaujmout a získat, konkrétní, srozumitelné, ztotožnění, bez pochybností, bez negativ, energie, emoce, klíčová slova
- ▶ Vyzkoušejte sami 😊

Význam kladení otázek v pedagogické komunikaci

- ▶ učitelské otázky jsou považovány za klíčový prvek procesu učení, a to nejen ve školní třídě.
- ▶ podle Postmana (1979) je veškeré naše poznání výsledkem tázání, a proto je možné říci, že kladení otázek učitelem je jedním z nejdůležitějších intelektuálních nástrojů

Typologie otázek

- ▶ **otevřené** (založené na obsahové volnosti odpovědi). Na otevřenou otázku neexistuje jen jedna správná odpověď, která by byla dopředu dána. V běžné komunikaci nalezneme větší množství otázek otevřených než uzavřených, zatímco ve výukové komunikaci je tomu naopak.
- ▶ **uzavřené** (založené většinou na výběru z nabídnutých možností odpovědi či jednoznačné odpovědi)
 - **zjišťující** (ano – ne, vlévá se...)
 - **doplňující** (Kdy se narodil...? Kam se vlévá...?)

Bloomova taxonomie

- ▶ systémem vyhodnocení kognitivní náročnosti otázky je taxonomický systém Benjamina Blooma, který odlišuje tyto kognitivní procesy:
 - (1) zapamatovat;
 - (2) porozumět;
 - (3) aplikovat;
 - (4) analyzovat;
 - (5) hodnotit;
 - (6) tvořit

Otázky nižší a vyšší kognitivní náročnosti

- ▶ **otázky nižší kognitivní náročnosti** jsou zaměřeny na doslovné vybavení si faktu, který byl již aspoň jednou v nějaké podobě učitelem prezentován. Tento typ otázek koresponduje s úrovní „zapamatování“ (případně „porozumění“) dle Bloomovy taxonomie
- ▶ **otázky vyšší kognitivní náročnosti** splňují dvě podmínky:
 1. dle Bloomovy taxonomické tabulky se vztahují na zbylé kognitivní procesy
 2. odpověď na takovou otázku nesmí být přímo dostupná z učebnice či jiného materiálu, který mají žáci k dispozici.

Kategorizovat není vždy snadné

O jaký typ otázky se jedná?

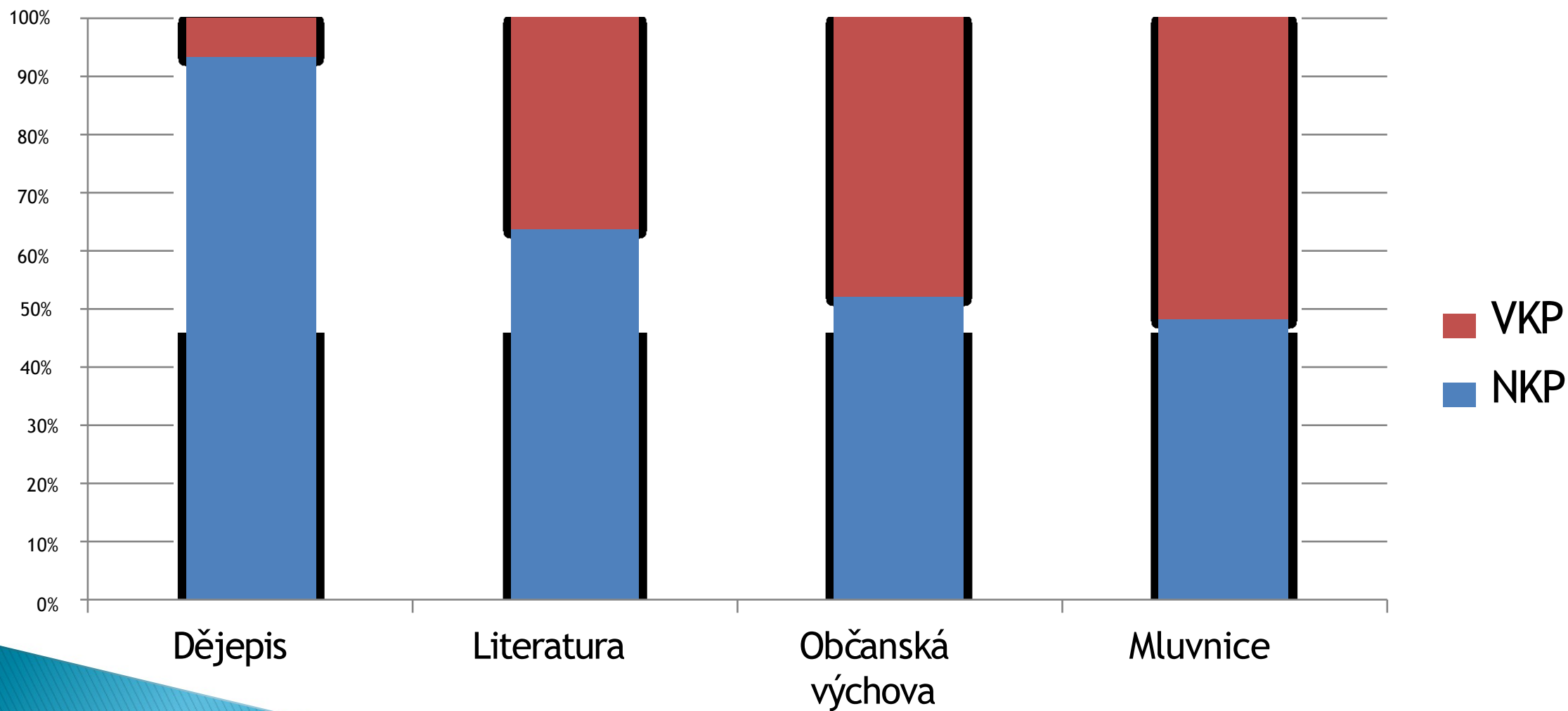
„Zhodnoťte dopad vlády Marie Terezie pro české země...“

- ▶ A) žák může vytvořit odpověď na základě svých znalostí (vyšší kognitivní proces),
- ▶ B) žák si může vybavit odpověď na tuto otázku z minulé hodiny (nižší kognitivní proces).

Jsou otázky vyšší kognitivní náročnosti „lepší“?

- ▶ Kritické školního vzdělávání dlouhodobě tvrdí, že učitelé vedou žáky pouze k memorování a osvojení si faktů, ovšem bez důrazu na vyšší kognitivní procesy myšlení, jako je aplikace, syntéza či hodnocení.
- ▶ Nemusí být pravdivé, často schází empirické důkazy, o který by mohl být opřen tak závažný hodnotový soud.

Počty otázek zaměřených na nižší a vyšší kognitivní procesy

Jednotlivé typy otázek

- ▶ **1. Uzavřené otázky nižší kognitivní náročnosti**
Odpověď je vyjádřením již osvojeného (dříve prezentovaného) faktu; existuje pouze jedna správná odpověď, kterou zná učitel dopředu.
- ▶ **2. Uzavřené otázky vyšší kognitivní náročnosti**
Zadání otázky vyžaduje pro odpověď žákovo porozumění; odpověď není dostupná z učebnice, žáci ji vytvoří na základě svých znalostí; jediná správná odpověď.
- ▶ **3. Otevřené otázky nižší kognitivní náročnosti**
Jednoduché dotazování; forma odpovědi je vyjmenování množiny předmětů (které si vybaví z minulé hodiny); existuje více správných odpovědí.
- ▶ **4. Otevřené otázky vyšší kognitivní náročnosti**
Směřují k analýze, hodnocení, tvořivému výkonu žáků; odpověď vytvořena samostatně, není přímo dostupná z učebního materiálu; více správných odpovědí.

Cvičení

Formulujte:

- ▶ 1. Uzavřenou otázku nižší kognitivní náročnosti.
 - ▶ 2. Uzavřenou otázku vyšší kognitivní náročnosti.
 - ▶ 3. Otevřenou otázku nižší kognitivní náročnosti.
 - ▶ 4. Otevřenou otázku vyšší kognitivní náročnosti.
-

Cvičení

- ▶ **1. Uzavřená otázka nižší kognitivní náročnosti.**
Učitel popíše osobnost z historie (např. Karel IV.), ukáže obrázek, na kterém je osobnost vyobrazena, a ptá se žáka, jaké je její jméno otázkou: Jmenuje se? Pokud žáci neodpoví, ptá se dál: Karel?
- ▶ **2. Uzavřená otázka vyšší kognitivní náročnosti.**
Žák čte cvičení zaměřené na význam slova, učitel položí otázku: Kde je základní význam slova? U kterého výrazu?
- ▶ **3. Otevřená otázka nižší kognitivní náročnosti.**
Učitel probírá v hodině téma kultura a ptá se: Když řeknu kultura, co vás napadne, co si pod tím pojmem představíte?
- ▶ **4. Otevřená otázka vyšší kognitivní náročnosti.**
Učitel se zabývá tématem volebního práva a ptá se: Máte jít volit nebo ne? Proč?

Rozhovor v pedagogické komunikaci

- ▶ verbální (a neverbální) komunikace v podobě otázek a odpovědí dvou nebo více osob (např. učitele a žáků) na dané výchovně–vzdělávací téma
- ▶ vyznačuje zaměřeností na stanovený výchovně–vzdělávací cíl

Dovednosti vedení rozhovoru

- ▶ dotazování
- ▶ ovlivňování
- ▶ aktivní naslouchání

Dovednost dotazování

- ▶ Řečnické otázky
- ▶ Sugestivní otázky
- ▶ Paralingvistické projevy
- ▶ Uzavřené otázky
- ▶ Otevřené otázky
- ▶ Pokyn x výzva/nabídka

Dovednost ovlivňování

- ▶ Přesvědčování
- ▶ Argumentování
- ▶ Paradoxní příkazy
- ▶ Paradoxní emocionální ladění
- ▶ Anticipování námitek
- ▶ Vyhýbání se negativním formulacím

Více:

MAREŠ, J., KŘIVOHLAVÝ, J. *Komunikace ve škole*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1070-3.

Dovednost naslouchání

- ▶ významné v rozhovorech „typu pomoc“
- ▶ aktivita naslouchajícího, který nejen registruje, co a jak sděluje komunikační partner, nýbrž také na rozhovoru participuje kognitivně, emočně i akčně. Snaží se nejen vyprávějícímu porozumět, ale i se do něj vcítovat. Verbálně i neverbálně dává vcítění najevo

Charakteristika aktivního naslouchání

- **vytvoreni vhodného prostředí**
 - strukturací prostoru
 - strukturací času
- **Věnování pozornosti vyprávějícímu**
 - udržování očního kontaktu (65–85%)
 - poloha těla (naklonění k vyprávějícímu, stejná úroveň)
- **Nalad'ování se na vyprávějícího**
 - výraz obličeje, gesta, hlasitost, slovník
- **Povzbuzování**
 - verbálně („Pokračuj...“), neverbálně (pokyvování)
- **Legitimizace emocí**

Charakteristika aktivního naslouchání

- **Poskytování zpětné vazby**
 - zopakováním toho, co vyprávějící sdělil
 - parafrázováním obsahu sdělení
 - sumarizováním
 - dotazováním
 - přikyvováním
- **Vciťování, reflexe emocí, verbalizace emocí, zrcadlení emocionálního projevu (výraz obličeje, gesta, pozice těla), empatické mlčení**

Otázky

- ▶ Uved'te alespoň 5 charakteristik odlišujících komunikaci učitele a žáka v hromadném a individuálním vyučování.
- ▶ Jak byste zahájili rozhovor s rodičem, kterého jste do školy pozvali z důvodu řešení kázeňských problémů žáka?
- ▶ Charakterizujte, čím se aktivní naslouchání vyznačuje. Ve kterých dovednostech aktivního naslouchání jste dobří a na kterých potřebujete ještě pracovat?